

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
завідувач кафедри
д.е.н., проф.Козак Ю.Г.
“ ___ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності міжнародна економіка

за темою:

«Стан та перспективи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства (на прикладі ПАТ «Одескабель»)»

Виконала:

студентка 4 курсу, 4а групи
спеціальності Міжнародна економіка
Драч Ірина Олексіївна

Науковий керівник:

д.е.н., професор академік АЕН України та
Міжнародної Академії Регіональних Наук,
завідувач кафедри МЕВ
Козак Юрій Георгійович

Одеса – 2018

АНОТАЦІЯ

Драч Ірина Олексіївна, «Стан та перспективи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства (на прикладі ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»)»

випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Міжнародна економіка», Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Випускна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства.

У роботі розглядаються теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності підприємств та ефективність здійснення ЗТД: визначено поняття зовнішньоторговельної діяльності та ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства, досліджено та узагальнено чинники, що впливають на ефективність, наведено методи оцінювання ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства.

Проаналізовано чинники, що впливають на ефективність зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель» (за допомогою інструменту SWOT-аналіз), проведено аналіз зовнішньоторговельної діяльності підприємства, проаналізовано показники ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель».

Запропоновано основні напрями підвищення рівня ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель» за рахунок диверсифікації ринків збуту та оптимізації складського обліку за допомогою впровадження системи аналізу ABC/XYZ.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність підприємства, ефективність зовнішньоторговельної діяльності, фактори впливу на ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства, кабельно-провідникова продукція.

ANNOTATION

Drach Iryna "Status and prospects of increasing the efficiency of foreign trade activity of the enterprise (on example of PJSC "ODESKABEL")"

final work for obtaining an educational bachelor's degree in specialty "International Economy", Odessa National Economic University. - Odessa, 2018.

The final work consists of three chapters. The object of research is the efficiency of foreign trade activity of the enterprise.

Diploma deals with theoretical foundations of foreign economic activity of enterprises and the effectiveness of implementation of FTA: the concept of foreign trade activity and the effectiveness of foreign trade activity of the enterprise are defined, factors influencing efficiency are investigated and generalized, methods of estimation of efficiency of foreign trade activity of the enterprise are presented.

The factors influencing efficiency of foreign trade activity of PJSC "Odeskabel" (using the SWOT-analysis tool) are analyzed, the analysis of foreign trade activity of the enterprise is carried out, the indicators of the efficiency of foreign trade activity of PJSC "Odeskabel" are analyzed.

The main directions of increase of the level of efficiency of foreign trade activity of PJSC "Odeskabel" are offered due to diversification of markets and optimization of warehouse accounting by means of implementation of ABC / XYZ analysis system.

Key words: foreign economic activity of the enterprise, efficiency of foreign trade activity, factors of influence on the efficiency of foreign trade activity of the enterprise, cable-conductor products.

	ЗМІСТ	Стор.
ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ».....		7
1.1 Сутність та особливості зовнішньоторговельної діяльності підприємства та її ефективність.....		7
1.2 Фактори, які впливають на ефективність здійснення зовнішньоторговельної діяльності підприємства.....		15
1.3 Методика оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства.....		22
Висновки до розділу 1.....		30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ».....		32
2.1 Загальна характеристика зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель».....		32
2.2 Аналіз показників ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель» та резервів підвищення.....		37
2.3 Оцінка ефективності здійснення зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель».....		45
Висновки до розділу 2.....		48
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ».....		50
3.1 Розширення ринків збуту продукції ПАТ «Одескабель»...		50
3.2 Запровадження системного аналізу складського обліку...		52
Висновки до розділу 3.....		57
ВИСНОВКИ.....		59
Список використаних джерел.....		63

ВСТУП

Зовнішньоторговельна діяльність підприємства - це в першу чергу сукупність дій з підготовки, укладання та здійснення зовнішньоторговельних угод.

Актуальність обраної теми. Аналіз та оцінка ефективності зовнішньоторговельної діяльності є необхідною складовою для розвитку підприємства, діяльність якого націлена не тільки на національний, але й на зовнішні ринки. На початковому етапі виходу на закордонні ринки проведення аналізу ефективності є вирішальним кроком для прийняття рішення стосовно раціональності здійснення торговельних операцій на певних ринках, особливо в сучасних умовах глобалізації та інтеграції, а також нестійкості в економічних та політичних сферах. Коли ж підприємство вже активно діє на зовнішніх ринках, основні показники ефективності його діяльності допомагають вчасно виявити фактори негативного впливу, що в свою чергу дозволяє мінімізувати або ж усунути цей вплив.

Підприємства кабельної промисловості, як і всі інші, прагнуть зберегти та збільшити свою частку ринку, але відчують вплив конкуренції. Ринкова конкуренція спонукає їх до модернізації методів виробництва та продукції, яка буде більш конкурентоспроможною та відповідатиме потребам споживачів. Завдяки цьому ми можемо спостерігати безперервний розвиток як галузі, так і промисловості в цілому. Саме тому, пошук нових перспектив та методів підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства залишається актуальним питанням, особливо зважаючи на постійну зміну умов на ринку.

Метою випускної роботи є визначення стану та шляхів підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства ПАТ «Одескабель».

Основними завданнями дослідження є:

- визначити теоретичні аспекти зовнішньоторговельної діяльності підприємства

- проаналізувати чинники, які впливають на ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства
- надати методику оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства
- провести аналіз ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель»
- визначити рівень ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства
- надати пропозиції стосовно перспектив та шляхів підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель»

Об'єктом дослідження випускної роботи виступає ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства кабельної промисловості.

Предметом дослідження випускної роботи є теоретичні аспекти та практичні заходи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель».

Методи досліджень. Методологічною основою випускної роботи є наукові праці вчених у сфері зовнішньоторговельної діяльності та теоретична база економічної науки в цілому. Методологія дослідження ґрунтується використанні елементів економічної теорії та економічного аналізу. Під час дослідження для збирання та узагальнення інформації про зовнішньоторговельну діяльність підприємства були використані емпіричні методи, методи порівняння та узагальнення. Для організації процесу збирання інформації були використані емпіричні методи дослідження. Також, для аналізу, обробки та оцінки результатів дослідження були використані методи економічного та статистичного аналізу.

Інформаційною базою дослідження були теоретичні положення, праці відомих вітчизняних та закордонних науковців у галузі зовнішньоторговельної діяльності, матеріали монографій та періодичних видань, законодавчі документи, офіційна статистична інформація, звітна інформація ПАТ «Одескабель», джерела мережі Інтернет та власні

розрахунки.

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств відображені у наукових працях українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких Ю.Г.Козак, Н.В.Притула, О.А.Єрмакова, Н.С.Логвінова, І.Ю.Сіваченко, Ю.О.Черниш, І.А.Шеховцова та інші.

Публікації. Основні результати дослідження апробовані автором та отримали позитивну оцінку на студентській науковій конференції МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ, присвяченій 50-річчю Факультету міжнародної економіки.

Драч І.О. Аналіз галузі приладобудування України та перспективи її розвитку на світовому ринку / І.О.Драч – Ювілейний збірник наукових робіт за підсумками студентської наукової конференції МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ, присвячений 50-річчю Факультету міжнародної економіки. – 2018. – Т.1. – с.53-56.

Драч І.О. Аналіз географічної та товарної структури українських підприємств кабельної промисловості на прикладі ПАТ «Одескабель» / І.О.Драч – Всеукраїнський форум з проблем міжнародних економічних відносин. – 2018

Структура й обсяг роботи. Випускна робота складається з вступу, трьох розділів, до складу яких також входять підрозділи та висновків. Повний обсяг роботи складає 67 сторінки, у тому числі 22 таблиць та 5 рисунків, список використаних джерел із 39 найменувань.

Висновки

Зовнішньоторговельна діяльність – це вид зовнішньоекономічної діяльності, який являє собою комплекс відносин, що складається з торговельних операції між представниками різних держав в процесі обміну товарами та послугами, передбачає перетин ними митного кордону держави і має специфічні риси в питаннях розрахунків; ціноутворення; якості товарів, робіт, послуг; об'ємів експорту-імпорту; відповідальності; постачань; механізмів здійснення даних відносин. Провідні економісти виокремлюють чотири види зовнішньоторговельних операцій: експортні, імпортні, реекспортні та реімпортні.

Головною нормативною базою, що регулює зовнішньоекономічну діяльність в Україні є Закони України. Кожен з цих законів виконує функції, які безпосередньо впливають на розвиток ЗТД в Україні.

Ефективність зовнішньоторговельних операцій відіграє важливу роль при визначенні оптимального обсягу та структури експорту підприємства та прийнятті визначальних рішень підчас управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в цілому.

Зазвичай збитки, з якими зіштовхується підприємство, пов'язані з недостатнім аналізом та обґрунтуванням ефективності зовнішньоекономічних операцій. В умовах стрімкого розвитку ринків метою будь-якого підприємства стає отримання прибутку. Отже, основним критерієм ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства є прибуток. Максимізація прибутку досягається шляхом зменшення матеріальних та нематеріальних витрат, модернізації виробництва та організаційних заходів, підвищення темпів зростання виробництва та обсягів чистого прибутку. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства віддзеркалює рівень зацікавленості підприємства у виході на міжнародний ринок. Окрім цього, він дає змогу оцінити доречність купівлі, виробництва та продажу окремих видів товарів.

Основні фактори впливу на організацію зовнішньоекономічної діяльності підприємства доцільно поділити на зовнішні та внутрішні. Таке групування вважається найбільш практичним, адже дає можливість пов'язати їх із SWOT-аналізом. Цей аналіз є основою стратегічного менеджменту. «Сильні та слабкі сторони» підприємства пов'язані з внутрішніми чинниками, зовнішні фактори впливають на «можливості та загрози».

Дослідження всієї системи чинників, які впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності, допомагають виявити сильні та слабкі сторони в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, створити план ефективності та зробити прогнози підвищення або зменшення ефективності. Все це здійснюється насамперед з метою підвищення конкурентоздатності підприємства на зовнішніх ринках.

ПАТ «Одескабель» є одним з найпотужніших виробників кабельно-провідникової продукції в Україні. За роки свого існування підприємство стабільно розвивалось та стало безумовним лідером з виробництва кабелів зв'язку в Україні і одним з провідних кабельних заводів в країнах СНД.

Виходячи з наведених даних можна побачити, що протягом аналізованого періоду підприємство отримувало позитивні результати від господарської діяльності, окрім 2014 року. Але ПАТ «Одескабель» зуміла впоратись із впливом вищезазначених подій на українську підприємницьку діяльність в цілому і вже за підсумками 2015 року збільшила основні показники та знов зайняло стійку позицію на ринку.

Виходячи з отриманих результатів аналізу, можна зробити висновок, що у 2017 році порівняно з 2016 рентабельність продаж як від основної операційної діяльності, так і від операційної діяльності в цілому знизилась відповідно на 1,77% та 3,85%. В таких умовах вкрай важливо шукати доступні шляхи підвищення рентабельності, які дозволи б ПАТ «Одескабель» проводити безперервну діяльність. Висока вартість сировини, стрімке знецінення вартості національної валюти, малий внутрішній ринок - усі ці фактори прямо чи опосередковано впливають на рентабельність і, як

наслідок, на ефективність та прибутковість діяльності підприємства ПАТ «Одескабель».

Зміни в матеріальних витратах мали вплив на обсяги реалізації продукції в 2017 році. Проаналізувавши цей вплив, ми дійшли висновку, що за умов досягнення рівня матеріаломісткості попереднього року можливе збільшення обсягу реалізації продукції на 32,99 млн.грн.

Проаналізувавши фінансовий стан підприємства ПАТ «Одескабель» ми дійшли висновку, що фінансовий стан підприємства можна характеризувати як нестійкий або передкризовий. Нестійкий фінансовий стан може бути пов'язаний з порушеннями платіжної дисципліни та зниженням рентабельності капіталу. Відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів в оборот підприємства.

Проаналізувавши основні процеси зовнішньоторговельної діяльності ПАТ «Одескабель» ми дійшли висновку, що ефективність її здійснення має ряд переваг, як відкритість до запровадження новацій відповідність стандартам світового ринку та досвід. Серед слабких сторін слід виокремити недостатньо ефективну організаційну структуру, як у фінансовій діяльності, так і в ланцюгу процесів зберігання та збуту продукції. Істотний вплив також мають коливання цін на міді, адже вона є основною сировиною.

Можливості в SWOT-аналізі показують вектори розвитку, на які слід звернути увагу під час розробки подальшої стратегії розвитку. Таким чином, можливостями підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності є диверсифікація експорту та імпорту та зниження собівартості продукції. Загрозою для ефективною діяльності можуть стати ризики часу та відстані, коливання валют, нестабільні ціни на сировину та рівень конкуренції, який на нових ринках є достатньо високим.

Кожне підприємство, діяльність якого пов'язана зовнішньоторговельною діяльністю намагається не тільки зайняти стійкі

позиції на декількох ринках, але й розширити кількість активних ринків збуту. Розширення ринків збуту – це один з напрямків організації збутової діяльності, який допомагає зменшити вплив політичного ризику в окремій країні.

Підприємству ПАТ «Одескабель» необхідно брати активну участь у міжнародних виставках, не обмежуючись тільки форумами та виставками країн СНД. Беручи участь у подібних заходах підприємство не тільки розширює ринок збуту, але й формує маркетингові комунікації. Виставки стимулюють збут, збільшують рівень обізнаності споживачів та грають рекламну роль.

Запропоноване використання суміщеного ABC- та XYZ-аналізу дозволить:

- підвищити ефективність системи управління товарними ресурсами
- підвищити частку високоприбуткових товарів без порушення принципів асортиментної політики
- виявити ключові товари і причини, що впливають на кількість товарів зберігаються на складі
- перерозподілити зусилля персоналу в залежності від кваліфікації та наявного досвіду
- отримати важливі інструменти управління, контролю і планування для всієї системи забезпечення матеріальними ресурсами підприємства
- отримати додаткову інформацію про матеріали, які використовуються на підприємстві
- дізнатися шляху матеріального потоку

Список використаних джерел

1. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник /О. Я. Базилінська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 327с.
2. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст]/ Л.Безтелесна, Н.Чигир// Економіст. – 2004. - № 12. – с. 99
3. Вакульчик О.М., Дубицький Д.П. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О.М.Вакульчик, Д.П.Дубицький // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка», № 2 (48), 2012. - с. 75
4. Веб-сайт ПАТ «Одескабель» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://smida.gov.ua/site/05758730/>
5. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / А.М. Вічевич, О.В. Максимець. – Львів: Афіша, 2004. – 44 с.
6. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: Учебник для вузов /Под ред. Р.И. Хасбулатова, В.М. Попова. – М.: Междунар. отношения, 2001. – 544 с.
7. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник / О.П.Гребельник. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 432 с.
8. Гринишин Г.М. Методика аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Г.М.Гринишин // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – Вип. 1 (28).
9. Грущинська Н.М. Зовнішньоторговельні операції: Підручник/ Н.М.Грущинська// Київ: ДАУ, 2014. – 27с.
10. Дегтярьова В.М. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник / В.М. Дегтярьова, К.Ю. Мамченко. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – 405с.

11. Долгова С.И., Кретьова И.И. Предприятие на внешних рынках: Внешнеторговое дело: Учебник / Под ред. С.И. Долгова, И.И. Кретьова // М.: Изд-во БЕК, 1997. – 784 с.
12. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств : навч. посіб. для студ. вузів / Г. М. Дроздова. – К.: Центр навчальної літератури, 2004 – 247 с.
13. Жук М.В. Комерційні відносини України: розвиток експортного потенціалу: Підручник. – Чернівці: Рута, 2004. – 352 с.
14. Залізнюк В. П. Можливості та напрями розвитку експортної діяльності підприємств в умовах інтеграції України в європейський економічний простір / О. В. Кендюхов, В. П. Залізнюк // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – № 2 (9). – 2015. – С. 91–96
15. Звіт щодо фінансової звітності Публічного акціонерного товариства «Одескабель» [Електронний ресурс] // СМІДА. Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/05758730>
16. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навчальний посібник / за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, І. Ю. Сіваченка. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.
17. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 260 с.
18. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія]./ Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.
19. Інформаційний портал про інвестиції та фінанси Investfunds. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://investfunds.ua/markets/indicators/med-lme>
20. Ключник А.В., Білозерцева І.О. Теоретичний аналіз поняття збуту та його функцій / А.В.Ключник, І.О.Білозерцева // Науковий вісник

Херсонського державного університету. – Херсон: 2014. – Випуск 6, частина 2

21. Ковтун Е.О. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Е.О. Ковтун, В.М. Швець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67915.doc.htm.

22. Маргасова В.Г. Аналіз фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / В.Г. Маргасова, А.В. Роговий, В.В. Виговська // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. № 3 (93). – С. 207-213.

23. Марінін М.А. Введение во внешнюю торговлю: Підручник/ М.А.Марінін. - Мінськ, 2006. - 145 с.

24. Міхеєва О.Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України: Автореф. дис. канд.юрид.наук: 12.00.11 «Міжнародне право» / О.Г.Міхеєва. – Київський національний ун-т ім.Т.Г.Шевченка. – К., 2003. – с.19

25. Охота В.І. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: конспект лекцій/ В.І.Охота. – Тернопіль, 2013. – с.32

26. Офіційний сайт ПАТ «Одескабель» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://odeskabel.com>

27. Попов О.О. Торгове право: Учбовий посібник / О.О.Попов. – Х.: Каравелла, 1999. – с.257.

28. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991р. № 959-ХІІс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

29. Про Митний тариф України: закон України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2371-14>

30. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: закон України від 13 жовтня 1992 р. N 2673-ХІІ.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>

31. Про режим іноземного інвестування: закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>

32. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: закон України від 23.09.94 р. № 185/94-ВР5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>

33. Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: закон України від 23.12.1998 р. № 351 – XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/351-14>

34. Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів (Правила ІНКОТЕРМС): Указ Президента України від 04.10.1994 р. № 567/94,2001. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів МПП9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/567/94>

35. Пшик-Ковальська О.О. Чинники впливу на планування зовнішньоекономічної діяльності Чинники впливу на планування зовнішньоекономічної діяльності / О. О. -Ковальська Пшик, Х. С. Передало // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.8. - С. 296-301. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2012_22.8_52

36. Семенова В.Г. Напрямки ефективного розвитку підприємств кабельної промисловості / В.Г.Семенова // Технологический аудит и резервы производства. - 2015. - № 2(6). - С. 54-57.

37. Толстая К.І. Вдосконалення правового регулювання зовнішньої торгівлі / К.І.Толстая // Державне регулювання торгівлі в ринкових умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24-26 жовтня 2001 року, Київ) / Відп. ред.. А.А.Мазаракі, - К, 2001. – с.89

38. Черниш Ю. О., Шеховцова І. А. Чинники підвищення ефективності організації ЗЕД підприємства / Ю.О.Черниш, І. А.Шеховцова // VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Спецпроект: аналіз наукових досліджень». - 2013.

39. Шершневич Г.Ф. Підручник торгового права / Г.Ф.Шершневич // фірма «СПАРК», 1994 р. – с.24